Проф. К.М. Гамалія

Державний університет інфраструктури та технологій,
Київ

Амбівалентний характер медицини давньої Месопотамії

В медицині давньої Месопотамії спроби лікування, засновані на віруваннях та астрологічних прогнозах, перепліталися з раціональними підходами. Лікарі розділялися на дві основні категорії: чарівник-заклинатель, який запобігав до передбачень, і практик-костоправ, який знався на лікувальних травах [1]. Чималу роль у проведенні лікувальних заходів відігравали жерці, які прагнули на пріоритет у цій галузі. Медичні записи вони тримали в таємниці, робили їх у закованому вигляді на клиновидних табличках, на яких зазначалося “Непосвяченому не читати”. Служителі культу пояснювали виникнення і подальший хід хвороби сакральними причинами: душа тяжко хворої людини відходить у підземне царство, і справжній лікар має повернути її на світ. У процесі лікування його супроводить бог медицини Нінгішідза у вигляді змія, що обвиває жезл (згодом цей образ став емблемою медицини) [2]. Лікарі поклонялися також Енлілю (богу повітря), Нінту (богині народження), Еррі (богу чуми), Гулі (богині лікарів, яка раніше вважалася богинею смерті). Гуля могла насилати невиліковні хвороби, але могла і воскресити мертвого доторканням руки. Слід зазначити, що загробний світ в уяві шумерів був якимсь непривабливим, похмурим місцем, вони не вірили у рай та пекло і прагнули до подовження земного життя.

Значного поширення набули лікувальні прогнози: ворожіння на нутрощах жертвних тварин або гороскопи, складені на основі спостереження небесних чи атмосферних явищ. Відомо близько 40 табличок,

де містяться «визначення» різних захворювань. Виходячи із зовнішнього вигляду хворого та його поведінки, лікарю називався діагноз хвороби, але не надавалося її назви та жодних порад щодо її лікування. Прогноз був дуже лаконічним: “він (тобто хворий) одужає” або “він помре” [3]. Серії давньовавильонських медичних прогнозів, канонів та рецептів переписувалися без усяких змін впродовж століть, ефективність лікування поступово знижувалась і рівень вавильонської медицини почав відставати від єгипетської та давньогрецької.

Проте слід відмітити і деякі досягнення давньої месопотамської медицини. В той час вже існувала диференціація за фахом: лікарі, що “допомагають під час пологів”, “зубні”, “очні”. Фахівці “очної” категорії вмели видаляти катаракту, отримуючи 10 сіклів срібла за вдалу операцію (але якщо око пацієнта виявлялося пошкодженим, лікарю відрізали руку). Стали відомими деякі зачатки анатомії: на табличках зустрічаються малюнки серця, печінки з жовчним міхуром, кишок. Як впливає з клинописних записів, в країні траплялися епідемії чуми, боротьба з якою мала цілком раціональний характер: уражені хворою населені пункти і навіть округи ізолювали. Вже у XIV ст. до н. е. при храмах існували лікарні для хворих. У шумерів виробилися суворі гігієнічні правила: не пити води з рік та каналів чи з нечистої посудини, підтримувати чистоту тіла, вживати здорову їжу, переважно рослинну: боби, сочевицю, пшоно, овочі, горіхи, фініки, інжир, молочні продукти, мед [4].

Список использованной литературы

1. Дьяконов И. М. Научные представления на древнем Востоке (Шумер, Вавилония, Передняя Азия) // Очерки истории естествонаучных знаний в древности. Москва: Наука, 1982. С. 59—119.
2. Верхратский С. А. История медицины. 3-е вид. Київ: Вища школа, 1938. 384 с.
3. Очерки истории отечественной астрономии. С древнейших времён до начала XX в. [Гребенщиков Е. А., Огородников К. Ф., Климишин И. А. и др.] / ред. И. А. Климишин. Київ: Наукова думка, 1992. 512 с.
4. Сорокина Т. С. История медицины: Учебник для студентов высших медицинских учебных заведений / 3-е изд. Москва: Академия, 2004. 560 с.

Амбивалентный характер медицины Древней Месопотамии

Проф. Е.Н. Гамалея

Показано, что медицина Древней Месопотамии, как и других стран доиндустриальной эпохи, носила двойственный, амбивалентный характер. Рациональные методы лечения — фитотерапия, соблюдение определённых правил гигиены сочетались с использованием заклинаний, гаданий, астрологических прогнозов.

Ключевые слова: Месопотамия, лечебные травы, заклинания, гадания, гороскопы.

The ambivalent nature of the medicine of Ancient Mesopotamia

Prof. K. N. Gamaliia

It is shown that the medicine of Ancient Mesopotamia, as well as other countries of the pre-industrial era, had a dual, ambivalent character. Rational methods of treatment — herbal medicine, adherence to certain rules of hygiene were combined with the use of spells, fortune-tellings, astrological forecasts.

Key Words: Mesopotamia, medicinal herbs, spells, divination, horoscopes.

Стаття надійшла до редакції 08.05.2020 р.